

אוניית המעפילים אקסודוס

אוניית המעפילים "יציאת אירופה תש"ז - אקסודוס 1947" (לאונייה היה שם דו-לשוני, בעברית ובאנגלית) נרכשה על-ידי שליח 'המוסד לעלייה ב' בארה"ב, זאב שינד.

ההכנות להפלגת "אקסודוס" נמשכו חודשים רבים ובמהלכן ניסו הבריטים פעמים אחדות לחבל בהן. "אקסודוס" הפליגה ב- 11 ביולי 1947, מנמל סט בדרום צרפת, כשעליה 4,515 מעפילים, ממחנות העקורים בגרמניה. ככל שקרבה "אקסודוס" לחופי הארץ הצטרפו למעקב אוניות מלחמה נוספות, ובקרב עצמו נטלו חלק שמונה כלי שייט בריטים. בנסיבות אלה, תיכננו במטה 'המוסד לעלייה ב' בתיאום עם מפקדי אוניית המעפילים לנסות לפרוץ את המצור בגלוי. ההיערכות לקראת ההיתקלות בבריטים כללה ביצור חדרים בספינה וריכוז ערימות תחמושת מאולתרות ברחבי האונייה. מאות המעפילים שנבחרו להשתתף בעימות (מרביתם בגילאי 16-18) חולקו לגזרות וצויידו במקלות, במשוטים ובגרזנים.

"אקסודוס" הייתה אמורה להגיע לארץ-ישראל מכיוון מצרים ולהוריד את המעפילים בחוף תל-אביב. בעוד "אקסודוס" עושה את דרכה בים, שהתה בארץ ועדת החקירה של האו"ם - ועדת אונסקו"פ ב"אקסודוס" היה משדר רדיו חזק. עזריאל עינב, אחד הקשרים, הציע לנצלו כדי לשדר מן האונייה ליישוב היהודי. ב- 17 ביולי שידרה האונייה באמצעות 'קול ישראל', התחנה המחתרתית של 'תנועת המרי העברי'. בשידור תוארו קורותיהם של המעפילים ונחישותם לעלות ארצה, וכן שולבה בו קריאה לחברי ועדת אונסקו"פ לגבות עדות חיה ממעפילי "אקסודוס" לפני צאתם מהארץ.

80 שנה לפלמ"ח

הבריטים נהגו ליירט וללכוד את אוניות המעפילים שהתגלו בעודן בלב ים רק בהתקרבת לתחום המים הטריטוריאליים. מאחר שהם היו מודעים לתכונותיה הייחודיות של "אקסודוס", החליטו הפעם הבריטים לבצע את התקיפה בעוד האוניה במרחק רב יחסית מהחוף, כדי למנוע ממנה לנסות להתפרץ לעברו. התקיפה החלה בשעה 02:30 לפנות בוקר ב- 18 ביולי. באותה עת נמצאה "אקסודוס" במרחק כ- 20 מייל מחוף עזה.

הקרב ארך כשלוש שעות. במהלכו נגחו המשחתות שוב ושוב באוניית המעפילים, השליכו לעברה מאות פצצות עשן ורימוני גז מדמיע והצליחו להעלות אליה כ- 50 חיילים. הבריטים כבשו את תא ההגה, אך השליטה באוניה נותרה בידי המעפילים, מאחר שרב-החובל, אהרונוביץ, נהג את "אקסודוס" בעזרת הגה חלופי שהותקן בירכתיה. החיילים נרגמו ב"תחמושת" שהוכנה מראש, ובתגובה פתח חלק מהם באש מנשק חם. מים החלו חוזרים לאוניה כתוצאה מהנגיחות העזות של המשחתות ואדי הגז המדמיע והעשן הצורב גרמו לפאניקה ולהיסטריה בקרב חלק מן המעפילים שלא נטלו חלק פעיל בקרב. קבוצות החיילים שהצליחו לעלות ל"אקסודוס" נותרו מבודדות, חלקן שבויות או נצורות בידי המעפילים. הבריטים התקשו להעביר לאוניה חיילים נוספים ולאחת המשחתות נגרם נזק של ממש לאחר שהושלכה עליה הפסודה.

ככל שנמשך הקרב, גברה עייפותם של המעפילים הנאבקים ומספר הנפגעים בקרבם גדל והלך. הרופא, ד"ר יהושע כהן, הודיע למפקד האוניה, יוסי המבורגר (הראל), שסכנת חיים נשקפת לכמה מהנפגעים אם לא יינתן להם עירוי דם בתוך זמן קצר. לאור המצב, הורה המבורגר להפסיק את הקרב ותיאם עם הקצינים הבריטים שעלו ל"אקסודוס" במהלך העימות את הגשת הסיוע הרפואי.

80 שנה לפלמ"ח

הואיל ובאונייה לא היו תנאים לטפל בפצועים, ומאחר שהעברתם למשחתות הייתה עלולה לדעת הרופאים הבריטים לסכן חיי אחדים מהם, החליט המבורגר להפליג במהירות לחיפה. "אקסודוס" נכנסה בשעות אחר הצהריים לנמל חיפה. תשישות המעפילים אילצה את המלווים לוותר על אירגון התנגדות בעת ההורדה והמעבר לאוניות הגירוש.

חברי ועדת אונסקו"פ נענו לקריאת המעפילים שהובאה לידיעתם וצפו באוניית המעפילים בכניסתה לנמל. האירוע השאיר עליהם רושם רב ועורר הערכה עמוקה ליכולתו המבצעית של היישוב. הקרב שהתרחש ב"אקסודוס", המספר הרב של הנפגעים במהלכו והנזקים שנגרמו לאונייה עשו את כניסת אלפי המעפילים לנמל חיפה, בנוכחות חברי ועדת אונסקו"פ, לאקט בעל חשיבות תעמולתית ומדינית במערכה להקמת מדינת ישראל.

ב-19 ביולי יצאה מנמל חיפה לדרכה שיירת אוניות הגירוש, באותה שעה טרם נודע ביישוב - וגם המעפילים לא ידעו - שהפעם פני השיירה אינם למחנות המעצר בקפריסין אלא חזרה לאירופה.

